

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

AB ./ riksåklagaren ang. grovt olaga hot

(Hovrätten för Västra Sveriges dom den 15 december 2023 i mål B 6540-23).

Efter att Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd har riksåklagaren förelagts att skyndsamt svara skriftligen på ABs överklagande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom.

Bakgrund

AB har dömts för bland annat grovt olaga hot den 13 september 2023 till fängelse i ett år. Vidare har tidigare villkorligt medgiven frihet förverkats i sin helhet.

Domstolarna har såvitt gäller åtalet för olaga hot funnit det styrkt att AB uppsåtligen har hotat NS genom att rikta en påslagen vinkelslip mot honom och uttala ”jag kommer skära av dig halsen”, ”jag kommer skära ut dina ögon” och ”jag kommer döda dig” eller liknande uttryck med samma innebörd. Hotet var enligt domstolarna sådant att NS kunde förväntas känna allvarlig rädsla för sin personliga säkerhet.

Brottet har av domstolarna bedömts som grovt eftersom hotet påtagligt förstärkts genom att AB riktat en påslagen vinkelslip mot målsäganden.

Överklagandet till Högsta domstolen

AB yrkar att åtalet för grovt olaga hot ska ogillas eller att straffet ska sättas ned.

Han gör gällande att det inte är bevisat att han har hotat målsäganden. Om Högsta domstolen skulle finna att han gjort sig skyldig till olaga hot är detta inte att bedömas som grovt.

Grunderna för min inställning

Den som hotar någon annan med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att

hos den hotade framkalla allvarlig rädsla för egen eller annans säkerhet till person, egendom, frihet eller frid, döms enligt 4 kap. 5 § 1 st brottsbalken för olaga hot till böter eller fängelse.

I lagrummets andra stycke anges att om brottet är grovt döms för grovt olaga hot. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas

1. om hotet påtagligt har förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp eller genom anspelning på ett våldskapital eller annars har varit av allvarligt slag, eller
2. om gärningen annars har varit av särskilt hänsynslös eller farlig art.

När olaga hot som grovt brott infördes den 1 juli 1993 uttalades att faktorer som kan vara av betydelse vid bedömningen av om brottet är att anse som grovt är, förutom hotets innebörd och hur akut det framstår, om hotet riktats mot någon med en särskilt skyddslös ställning eller om det är fråga om upprepade allvarliga hot (prop. 1992/93:141 s. 31).

Kvalifikationsgrunderna i bestämmelsens andra stycket infördes genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2016. I förarbetena angavs att det finns skäl att i kvalifikationsgrunderna för bl.a. olaga hot lyfta fram hot av allvarligt slag och att framhålla allvaret i omständigheter som kanske annars inte alltid skulle uppfattas som så försvårande som de bör anses vara (prop. 2015/16:113 s. 70). Uppräkningen är inte uttömmande. Frågan om brottet ska bedömas som grovt ska avgöras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet (a. prop. s. 85).

Vidare anfördes i författningskommentaren att vad som krävs för att hotet ska anses påtagligt ha förstärkts med hjälp av vapen, sprängämne eller vapenattrapp får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. En verbal hänvisning till t.ex. ett vapen kan inte sägas innebära att hotet förstärks "med hjälp av" vapen, utan för att bestämmelsen ska vara tillämplig bör det krävas att ett vapen funnits med vid gärningstillfället. Typiskt sett bör det också ha hanterats på ett särskilt hotfullt sätt. Det kan t.ex. handla om att gärningsmannen hållit en kniv eller ett annat stickvapen mot brottsoffrets kropp eller gjort aggressiva utfall eller rörelser med en kniv eller en batong (a. prop. s. 83). I den allmänna motiveringen nämndes som exempel på när annat vapen än skjutvapen kan sägas ha allvarligt förstärkt hotet att gärningsmannen gör utfall (a. prop. s. 63).

I doktrinen har uttryckts att en viss utvidgning av tillämpningsområdet för grovt brott får anses följa av de nya kvalifikationsgrunderna (Lexino kommentar till 4 kap. 5 § brottsbalken).

I samband med lagändringen 2019, då straffskalan för grovt brott ändrades på så vis att minimistraffet höjdes från sex månader till nio månader, gjordes det även en redaktionell ändring vad avser rekvisiten för brottet. Exemplifieringen "lyftande av vapen" utgick och kvar blev det allmänna rekvisitet "hotar med

brottslig gärning”. Ändringen syftade till att förenkla och renodla lagtexten och någon ändring i sak var inte avsedd (prop. 2016/17:222 s. 94).

Lyftande eller annat användande av vapen kan alltså fortfarande utgöra ett sätt att hota med brottslig gärning och föranleda ansvar för olaga hot. Om hotet dessutom påtagligt förstärkts med hjälp av vapnet, enligt vad jag redovisat ovan, utgör detta skäl för att bedöma gärningen som grov.

Straffskalorna

Indelningen i olaga hot av normalgraden och grovt brott infördes den 1 juli 1993 då det för olaga hot av normalgraden kom att stadgas böter eller fängelse i högst ett år och för grovt brott fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Intill dess fanns endast brottet olaga hot med en straffskala som sträckte sig från böter till fängelse i högst 2 år.

Straffskalorna från 1993 behölls fram till den 1 juli 2017 då straffminimum för grovt olaga hot höjdes till nio månader. I samband därmed uttalades att höjningen inte syftade till att ändra gränsdragningen när det gäller om en gärning ska bedömas som olaga hot av normalgraden eller grovt olaga hot, utan till att generellt höja straffnivån för alla gärningar som är att bedöma som grovt olaga hot. Däremot är det en följd av höjningen att det tillgängliga utrymmet för straffmätning samtidigt ökar för den lägre liggande graden av brottet. Genom höjningen från sex till nio månader av minimistraffet för grovt olaga hot ökar således den praktiskt tillämpliga straffskalan för normalgradsbrottet (prop. 2016/17:108 s. 53).

Den 1 juli 2023 höjdes minimistraffet för grovt olaga hot till fängelse i ett år. Samtidigt höjdes straffmaximum för olaga hot av normalgraden från ett år till två år. Det klargjordes att höjningen av minimistraffet för grovt olaga hot inte är avsedd att påverka gränsdragningen mellan den brottstypen och olaga hot av normalgraden, utan syftar till att generellt höja straffnivån för gärningar som är att bedöma som grovt olaga hot. Däremot innebär höjningen av minimistraffet för grovt olaga hot tillsammans med höjningen av maximistraffet för olaga hot att det tillgängliga utrymmet för straffmätning samtidigt ökar för brott av normalgraden (prop. 2022/23:53 s. 140).

Praxis

I NJA 2008 s. 1010 prövade Högsta domstolen rubriceringen av ett olaga hot. Den tilltalade hade tryckt en kniv mot målsäganden, vilket sammantaget orsakat smärta, ömhet, sårskador på halsen och hakan m.m. och uttalat att han skulle skära halsen av henne. Efter att först ha konstaterat att hotet skulle bedömas utan beaktande av att den tilltalade samtidigt hade gjort sig skyldig till misshandel uttalade domstolen följande:

Vad som främst talar för att det olaga hotet skulle bedömas som grovt är att hotet uttryckligen avsett livet och att en kniv kommit till användning. Å andra sidan har hotet haft kort varaktighet. T H har avslutat sitt handlande när han genom L Ks

uttalande att hon ”skulle vara snäll” ansåg sig ha fått den ursäkt han ville ha. T Hs agerande i trapphuset får visserligen anses ha varit hänsynslöst, men vid en helhetsbedömning finner Högsta domstolen att det olaga hotet, om än allvarligt, inte kan anses vara av så kvalificerat slag att det skall bedömas som grovt brott.

Två ledamöter var skiljaktiga och menade att brottet skulle rubriceras som grovt brott. De uttalade därvid att eftersom hotet sålunda avsåg livet och var akut, måste det bedömas som grovt, oavsett att hotet var kortvarigt.

Min bedömning

Jag instämmer i domstolarnas bevisvärdering och finner lika med dem att det är utrett att AB på tid och plats som anges i åtalet har hotat NS genom att rikta en påslagen vinkelslip mot honom och upprepade gånger uttala att han skulle döda eller allvarligt skada honom med vinkelslipen.

Det måste framhållas att Högsta domstolens avgörande 2008 – i ljuset av införandet av kvalifikationsgrunderna och den allt strängare syn på hur allvarligt samhället idag ser på den grova våldsbrottsligheten – i viss mån torde ha förlorat sin aktualitet. I doktrinen uttalas att det med nuvarande kvalifikationsgrunder inte är uteslutet att det handlande som prövades i 2008 års fall idag hade bedömts som grovt brott (Lexino kommentar till 4 kap. 5 § brottsbalken, ”Brott av normalgraden eller grovt brott?”).

Det är alltså utrett att vinkelslipen var igång när AB riktade denna mot NS ansikte på ett avstånd av någon eller några meter samtidigt som han upprepade gånger uttalade allvarliga hot, bland annat dödshot, mot denne. NS har tagit hotet på allvar och backade när AB hotade honom med vinkelslipen. AB hade vid den aktuella tidpunkten använt den aktuella vinkelslipen för att kapa ett cykellås i stål (se förundersökningsprotokollet s. 26). Det torde stå klart att den aktuella vinkelslipen, som var påslagen, hade kunnat orsaka mycket allvarliga och till och med dödliga skador om den hade använts mot målsägandens huvud eller kropp. Det är min uppfattning att gärningen ska bedömas som grov eftersom det olaga hotet påtagligt förstärkts med den påslagna vinkelslipen.

Eftersom NS är utbildad polis har han, för att hålla AB kvar på platsen till dess att polispatrull anlände, försökt avleda hans uppmärksamhet genom en särskild polisiär metod som används för att bemöta bland annat hotfulla personer. Denna omständighet kan dock inte medföra att det olaga hotet inte ska anses som grovt.

Det är min uppfattning att hovrättens dom ska fastställas.

Bevisuppgift m.m.

Muntlig bevisning

1. Förhör med målsäganden NS.

2. Förhör med den tilltalade AB.
3. Förhör med vittnet SEF om hans iakttagelser vid händelsen till styrkande av gärningen.

Den muntliga bevisningen åberopas genom uppspelning av ljud- och bildfilerna av förhören vid tingsrätten (hänvisning godtas).

Skriftlig bevisning

1. Beslagsprotokoll och fotografier till styrkande av att AB innehade aktuell vinkelslip (förundersökningsprotokollet s. 18 och s. 20-25)
2. Fotografier över det vid händelsen kapade cykellåset till styrkande av vinkelslipens farlighet (förundersökningsprotokollet s. 26-27)

Syn över den i beslag tagna vinkelslipen för att visa dess beskaffenhet (medtas av riksåklagaren).

Handläggning

Målet bör avgöras efter huvudförhandling då syn över vinkelslipen åberopas.

Marie-Louise Ollén
tf. vice riksåklagare

My Hedström

Kopia till
Utvecklingscentrum
Göteborgs åklagarkammare (AM-126339-23)
Assistentåklagaren Tove Sjöstrand